

VAPENBILDEN

Forum för Svenska Heraldiska Föreningen

Nr 51, 2001

SHF 25 år

Den 10 september för 25 år sedan träffades fyra herrar hemma hos länsassessor Ebbe R:son Mark på Södra vägen 12 i Göteborg. Förutom värden var det redaktören Carl-Axel Rydholm, Grästorp, samt majoren Ingvar Törefalk och reklamchefen Carl-Axel Flach, båda Göteborg. Den kvällen bildades SVENSKA HERALDISKA FÖRENINGEN, som idag har ca 215 med-lemmar, anordnar bland annat sommarmö-ten med heraldiska föredrag och ger ut den här tidskriften, som med detta nummer utkommer för första gången delvis i färg.

Föreningen utlyste en tävling i Vapenbilden nr 42 om vad som skall bli föreningens vapen. Ett förslag av heraldiske konstnären Davor Zovko föreligger nu, här ovan tolkat av Fredrik Falkenback (staven omgjord).

Sköld: *I fält av guld tre blå sköldar, ställda två över en och vardera belagd med en krona av guld. Blått hjälmtäcke fodrat med guld. Hjälmprydnad: Ett uppstigande lejon av guld med röd beväring hållande en häroldsstav av guld.*

Förslaget är preliminärt gillat av styrelsen och väntas kunna antagas slutgiltigt inom kort, efter att alla berörda hörts.

Kontakta oss

www.geocities.com/heraldiker

VAPENBILDEN utges med två nummer per år (tre nummer under föreningens jubileumsår 2001) av Svenska Heraldiska Föreningen och distribueras också till Heraldiska Samfundet. Upplaga: 500 exemplar.

Nr 52 utkommer till slutet av november 2001. Manusstopp 15 oktober.

Redaktion

Magnus Bäckmark (redaktör),
Värtavägen 85 C, 1 tr, 183 60 Täby,
08 756 37 90, magnus.baekmark@swipnet.se.

Tor Flensmarck, Graagården, Vä, 291
65 Kristianstad.

Jesper Wasling, Sämgatan 10, 507 45
Borås, wasling@spray.se.

Bli medlem

Svenska Heraldiska Föreningens
postgiro: 22 27 90-8.

Årsavgiften är 150 kr för privatpersoner (även i utlandet) och 400 kr för organisationer. Skriv namn och adress på inbetalningsavin och tidskriften kommer med posten!

Sekreterare

Rune Torstenson, Höga Trävattna,
520 40 Floby, 0515-450 90, rune.
torstenson@swipnet.se.

Organisationsnummer

827209-0366

ISSN 0349-0602

Tryck: Affärstryckeriet i Falköping
AB.

Färgpremiär

Nu satsar vi på färg i Vapenbilden! Det har vi råd med också framöver, förutsatt att medlemsunderlaget ökar.

Med detta nummer inleds också ett nytt häfte. Pagineringen börjar alltså om från 1 igen. Ett register till det förra häftet kommer att framställas och medfölja ett kommande utskick.

Anbudsauktion nr 3 är öppen

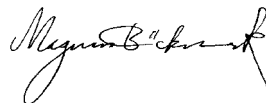
SHF's anbudsauktion medläggs (liksom medlemsförteckningen) som bilaga till SHF's medlemmar, men övriga kan ta del av den på SHF's webbsida. Eftersom nr 50 var försenat så är det i auktion nr 3 angivna slutdatumet 15 augusti uppskjutet till den 15 oktober. Välkommen att lämna bud!

Ny redaktör

Nytt med detta nummer är också att det har blivit min tur att redigera Vapenbilden. Det tycker jag är enormt roligt och hoppas att tidskriften med Din hjälp kan följa vad som händer på heraldikfronten i hela Sverige.

Hjälp till att bevaka!

Skrivs det något i lokaltidningen i någon aktuell vapenfråga? Har ett nytt vapen skapats någonstans? Gör som Jan Raneke gjorde med Malmös nya logotyp (sidan 7): tipsa redaktionen! Har Du själv notiser, artiklar eller uppsatser i heraldiska ämnen är Du mycket välkommen att sända dem till oss.

Nya medlemmar

Stephen Coombs, Tomtebogatan 34, 113 38
Stockholm, coombs@katarinaskolan.c.se.

Olle Hinders, Bygatan 38, 792 77 Nusnäs.

Johan Bolin, Nytorrgsgatan 33, 1 tr, 116 40
Stockholm, johan.bolin@accenture.com.

Framför biskop Haquin Spegel står, från vänster: Gunnar Ljöfström, Inga von Corswant-Naumburg, styrelseledamoten Gudrun Johansson, vice ordföranden Perolow Jonsson-Falck, Anita Apeltstig, ordföranden Ingemar Apeltstig, IréneMarie Torstenson och sekreteraren Rune Torstenson. Foto: Magnus Bäckmark.

Sommarmöte på nytt museum

I ett duggregnigt Linköping samlades SHF till årets sommarsammankomst.

Museichefen fil dr **Inga von Corswant-Naumburg** ledde en två timmars rundvisning på sitt museum, det i föl öppnade Slotts- och domkyrkomuseet.

I samlingarna märks särskilt textilier: dels ett vackert altarbrun från 1390-talet med fullständiga vapen för **Folkungaätten, Natt och Dag** (två medlemmar), **Grip, Vinstorpaätten** och **Sparre**, dels en mässhake av sammet som biskop **Eric Benzelius** skänkte domkyrkan 1743 och som på ryggen har både hans egen

borgerliga och hans hustru **Anna Svedenborgs** adliga sköld.

Särskilt kunnig blev visningen av museets begravningsvapen, eller *huvudbaner och anvapen* som Inga von Corswant-Naumburg är särskilt noga med att kalla dem – hon har i sin avhandling visat att den senare benämningen är den som användes i företeelsens samtid. Museet har anvapen för **Nils Kagg** († 1674).

Måltid intogs på restaurang Gula Huset och sedan beskådades domkyrkan, vari märks greve **Ludvig Wejrich Lewenhaupts** († 1668) originella snäckformade huvudbaner. MB

Teckna vapnen i SHFs medlemsförteckning 2002!

Medlemsförteckningen 2001 innehåller sköldteckningar för vapenförande medlemmar. Det vill vi fortsätta med.

SHF vill samtidigt ge en chans till Dig som är intresserad av att teckna vapen att låta Dina teckningar synas. Om allt slår väl ut blir medlemsförteckningen ett återkommande evenemang genom att vapnen presenteras däri i en ny tolkning varje år.

Det rör sig om ungefär 70 vapen. Av varje vapen ska sköld återges (ej hjälm med tillbehör) och i svartvitt.

Ersättningen är: 2.000 kr

Ansökan om att få teckningsuppdraget skickas till sekreteraren (adress, se s 2) senast den 15 april 2002. Bifoga gärna några teckningar som Du har gjort!

Den som styrelsen ger uppdraget har därefter minst två månader på sig, var-efter den färdiga förteckningen skickas ut under sensommaren eller tidig höst.

Gripen förökar sig

Statsheraldikern har den 18 juni yttrat sig positivt rörande Taxi Skåne ABs varumärkesansökan. Märket

skiljer sig från Skånes land- skapsvapen i

det att näbben och kronan har fältets färg och att griphuvudet är sinister-vänt. MB

Pistolskyttar får behålla tre kronor

Det dåvarande riksheraldiker- ämbetet godkände Svenska Pistolskytteförbundets vapen redan 1934: *I blått fält två korslagda pistoler och däröver tre kronor, ordnade två över en, allt av guld.*

På grund av de tre kronorna skickades varumärkesansökan till PRV på remiss till statsheraldikern. Om märket vore nykomponerat skulle det inte ha godkänts eftersom trekronorssymbolen är skyddad i egenskap av statsvapen. Men eftersom förbundet kan åberopa den tidigare heraldiska myndighetens godkännande, så fick det klartecken från statsheraldikern den 20 juni. Det påpekades dock att bården, som inte hör till vapnet, bör utelämnas i teckningen. MB

Glad(a) nyhet i Tomelilla

Tomelilla har länge varit en av landets endast fyra kommuner som ännu inte har antagit ett vapen. Nu vill kommunen själv ändra på det.

Kommunen har i stället använt en oheraldisk logotyp, nämligen en bild av Carl Milles staty Artemis, som står på torget i centralorten – ironiskt nog ofta i sköld. På senare år har emellertid *gladan* blivit en symbol för kommunen. Den övervintrar nämligen där

sedan 60-talet, tack vare att ett slakteri lade ut slaktavfall på åkrarna kring Stora Herrestad. Kommunen hörde av sig till Riksarkivet med önskemål att ta fram ett vapen med en glada i.

Den 15 augusti skickade statsheraldikern ett förslag: *I rött fält en balkvis ställd flygande glada av silver.* Om förslaget gillas av kommunen flyger därmed en helt ny fågel in i svensk heraldik. Gladan är inte känd däri sedan tidigare. MB

Skåneland leder vägen

Klar sydsvensk dominans i senaste SVR

Av Jesper Wasling

Skandinavisk Vapenrulla 2000, [28] sidor, MonitorFörlaget, Lund 2001, ISSN 0284-1517.

Det är en massiv skånsk dominans bland årets vapen i Skandinavisk Vapenrulla. Av de 24 vapnen är 12 från Skåneland.

Två vapen vardera kommer från Göteborgs- och Stockholmsregionen och ett från övriga Sverige. Av de övriga kommer ett från Finland, fyra från Norge och inget från Danmark. Island finns inte representerat i år heller.

Bland de skånska vapnen sticker **Lembke** ut, och inte bara för att släkten har anor långt tillbaka i medeltiden eller för att denna släkt har fött flera betydande män i den tyska borgerligheten. Det är deras hjälm som gör dem extra intressanta; sluten men ändå öppen.

Den öppna hjälmens gåta

Egentligen är det förstås inte en öppen hjälm, även om likheten är slående, utan en helt vanlig sluten sådan. Men att fästa galler på en sluten hjälm är en ny företeelse som slagit igenom i SVR de senaste åren. Gärna då för släkter med borgerligt förflutet eller med en avlägsen härstamning från en adlig ätt. Och det ser onekligen snyggt ut. Så snyggt att jag tror att jag ska låta mitt eget vapen prydas av en sådan hjälm i nästa uppteckning.

Magnus Bäckmark och **Davor Zovko** fortsätter att rita vackra vapen och det är helt klart en ny generation heraldiska konstnärer på gång. I bakgrunden lurar fler, även om de ännu saknar uppdragsgivare som ger dem plats i publikationer som SVR. Samtidigt håller **Jan Raneke**, **Vladimir A Sagerlund**, **Christer Bökwall**, **Kåre N Eikeland** och **Tor Flensmarck** fanan högt.

Släkten Lembke med sin "öppna" hjälm, vars ursprung är en gåta för recensenten. Teckning: Jan Raneke.

Inget nytt under solen

Inget är mer ute än svart. Däremot är rött populärt. Hela elva av vapnen har rött som huvudfärg. Nio har blått, två har grönt och bara ett har svart. Av metallerna är åtta silver och femton guld. De adliga vapnen är oräkna, likaså bitecken.

Ännu råder det gamla över det nya. Inte en enda släkt har tagit en ny företeelse till sin symbol. Det är synd, för den svenska heraldiken skulle bli mer livfull om fler vågade sig på att vara moderna i sina vapenbilder.

Förslag till lag om heraldiska vapen

Sveriges riksdag ges i höst möjlighet att ta ställning till följande lagförslag. Dess upphovsman är undervisningsrådet Per Andersson, Stockholm, debattör, forskare och författare till bland annat *Svensk heraldik, Heraldiska vapen i Sverige, Heraldik – läran om vapenmärken, Svensk vapenbok för köpingar, municipalsamhällen och landskommuner samt Östgötsk vapenbok*.

Definition

1 § Ett heraldiskt vapen är ett särskiljande kännetecken i bildform för sin bärare och en bildmässig motsvarighet till hans verbala namn eller firma.

Bärare av ett vapen kan vara riket, en statlig myndighet, en kommun, en fysisk person, en släkt, ett företag, en ideell förening, en stiftelse eller ett trossamfund eller därinom ett stift, en församling eller annan liknande enhet. Vapen kan också finnas för geografiskt avgränsade menigheter enligt historisk indelning, såsom landskap, härader och socknar.

2 § Ett vapen består av ett sköldemärke och eventuellt tillkommande attribut. Sköldemärket kan anbringas på olika slags ytor, såsom en sköld eller en flaggduk.

Sköldemärket är uppbyggt av fält i kontrasterande kulörer.

Ett vapen är fixerat till sitt innehåll (komposition) men ej till sin form (avbildning). Fixeringen sker genom en beskrivning (blasonering) av vapnets bildidé.

Beståndsdelar

3 § Då sköldemärket anbringas på en sköld,

kan vapnet därutöver bestå av en ovanpå skölden vilande hjälm av silver med hjälmtäcke, hjälmbindel och hjälmprydnad.

Hjälmtäcket utförs i sköldemärkets dominerande färg utvändigt och metall invändigt. I samma tinkturer utförs hjälmbindeln.

Hjälmprydnaden består av sköldemärkets viktigaste bild eller av annat motiv.

Bärare med lägst adelsmans värdighet brukar öppen hjälm med byglar samt får ersätta hjälmbindeln med en hjälmkrona. Övriga bärare brukar sluten hjälm.

Den som innehar friherrlig värdighet får föra två och den som innehar grevlig värdighet tre hjälmar.

4 § Den som har rätt att använda en rangkrona får i stället för hjälm med tillbehör anbringa en sköldkrona vilande ovanpå skölden.

Kronor är kunglig, kronprinslig, arvfurstlig, grevlig, friherrlig och adlig samt murkrona.

På rikets och statliga myndigheters vapensköldar brukas kunglig krona. På landskaps och landstingskommuners sköldar får brukas arvfurstlig krona och på primärkommuners sköldar murkrona.

Svenska kyrkans biskopar får kröna skölden med en mitra.

5 § Till kungliga, grevliga och friherrliga vapen får brukas sköldhållare, som skall stå på ett postament.

Rikets vapen och vapen för medlemmar av det kungliga huset får omslutas av en vapenmantel, krönt med vederbörande rangkrona.

6 § Statliga myndigheter, Svenska kyrkans enheter och innehavare av högre statliga och kyrkliga ämbeten får till skölden foga emblem

Fortsättning sidan 14.

”Gröna gardiner”

Ny logotyp kostar malmöborna fem miljoner

Malmö stad lanserade den 9 april en ny logotyp. Den uppvisar ingen förändring av vapeninnehållet, men många frågar sig vad de gröna staplarna som placerats bredvid vapnet tillför.

Bakgrunden är att det tidigare rådde ”logotypanarki” i Malmö. Olika delar av förvaltningen använde egna logotyper. Vid en inventering framkom över 250 olika. Många innehöll varianter av stadens vapen, vilket förlänades av kung Erik av Pommern 1437.

Heraldiskt sett har vapnet en särställning i Sverige eftersom det är det äldsta kända stadsvapnet som är förlänat och inte självtaget. Det är också det enda kommunala vapen, jämte Halmstad, som har en fastställd hjälmprydnad.

Port mot omvärlden

Informationsdirektören **Staffan Solding** lät utarbeta ett profilprogram som kostade fem miljoner kronor. Resultatet blev inte att vapnet nytecknades för den nya logotypen. I stället lät man göra vissa retuscheringar i den äldsta (och vanligaste) vapenteckningen och inramade vapnet med två ”Malmögröna” streck som bildar ett stiliserat M. De kan tolkas som brotorn och en port mot omvärlden.

I Malmös nya Profilbok står det att vapnet ensamt representerar ”myndighetsmässighet” och att man inte kan kommunicera utveckling och förnyelse med det.

Kommunfullmäktiges ordförande **Kjell-Arne Landgren** (s) tycker att logotypen är en lättviktare jämfört med den ensamma vapenteckningen.

– I detta sammanhang är jag värdekonserverativ, säger han, och kallar de gröna staplarna i logotypen för ”gardiner”.

– Den nya logotypen ger Malmö en stark och samlad identitet, sade kom-munstyrelsens ordförande **Ilmar Ree-palu** (s) på lanseringsdagen. Bilden ur *Sydsvenskan* den 10 april.

”Rödgrön röra”

Fil dr **Jan Raneke** publicerade redan den 21 april en insändare i *Sydsvenskan*, vari han talar om en ”rödgrön röra”.

– Vem har det yttersta ansvaret för att staden lägger ner miljoner på ett i grunden helt felaktigt och dessutom onödigt projekt? frågar han sig. I vårt land har vi en heraldisk myndighet, som bör konsulteras i officiella vapenfrågor.

I en vapenflagga, påtalar Raneke vidare, skall enbart förekomma sköldens bild, där flaggduken i sköldytans färg bildar bakgrund. Vapenbilden ska vara så stor som den kvadratiske flaggytan medger.

Kommunens alla brevpapper och visitkort, skyltar, slipsnålar och så vidare skall vara försedda med den nya logotypen före årsskiftet, enligt kommunfullmäktiges beslut.

Magnus Bäckmark

Nya vapen

Vapenbilden strävar efter att omnämna alla nyttillkomna vapen från och med år 2000. Nya vapen av alla slag är välkomna att meddelas till redaktionen med vapenbeskrivning, antagare, antagningstid, eventuellt på förhand utsträckt användningsmedgivande (vad gäller släktvapen) och en illustration i färg.

Linköpings tingsrätt

Modellritning levererad av Riksarkivet den 5 juni 2001.

Sköld: *I blått fält ett gyllene lejonansikte med röa beväring* (Linköpings kommun) *och däröver en gyllene ginstam belagd med en blå balansväg*. Skölden krönt med kunglig krona.

Teckning: Vladimir A Sagerlund.

Fotbollsklubben Östermalm

Fotbollsklubben Östermalm (FKÖ) i Stockholm har i februari 2001 antagit följande vapen.

Sköld: *I blått fält en flygande drake av silver med röd beväring med alla fyra fötterna hållande en boll av silver*.

Teckning: Magnus Bäckmark.

Hejaramsan förklarar:

*Öster från e draken
det e ingen slak e
keickar fjuttetrollen
släpper aldrig bollen
kåkar ost och kål
flaxar in i mÅÅÅL*

I Goda Vänners Lag

Antaget av sällskapet I Goda Vänners Lag (IGVL), Stockholm, den 15 mars 2001.

Sköld: *I fält, delat av ett spetsnitt i blått och guld, en hjälke bildad av slätverk, åtföljd ovan av en tilltagande måne och en sol samt nedan av fyra sammankopplade kedjelänkar bildande en spetsställa fyrkant, allt av motsatta tinkturer*. Valspråk: *Totum in amicitia est* ('Allt i vänskapen').

Teckning: Magnus Bäckmark.

Ört

Antaget av kameramekanikern **Lennart Ört**, Sätila, 2001. Medges åt släktmedlemmar.

Sköld: *I blått fält inom en bärd fyra hjärtformade klöverblad ställda i kors, ovan åtföljda av ett gående lejon, allt av guld*. Blått hjälmträcke fodrat med guld. Hjälmprydnad: *Två korslagda svärd av guld med blå fästen*.

Teckning: Lennart Ört.

Gyllensporre

Antaget av bröderna, överstelöjtnanten **Dennis Gyllensporre**, Stockholm, SHF-medlemmen och civilekonomen **Niklas Gyllensporre**, Hammartorps slott, och **Mattias Gyllensporre**, Stockholm, 2001.

Sköld: *I fält av guld, belagt med en blå ginstam, en sporre med klingan ställd i ginstammen och av motsatta tinkturer, samt med en röd rem med blått spänne*. Blått hjälmträcke fodrat med guld. Hjälmprydnad:

Ett upp-stigande blått lejon med röd bevärning hållande en blå sporre med klinga av guld och röd rem med blått spänne. Valspråk: *Calcar vita est* ('Livet är sporren').

Teckning: Magnus Bäckmark.

Sahlin (Värmlandssläkten)

Känt från 1611 i streckteckning för **Casparus Sali-nus**, notarius publicus i Marienburg, nu-varande Malbork i Polen. Tinkturerna rekonstruerade på initiativ av **Olle Sahlin**, jur och fil kand, Lidingö, 2001. Om släkten, se Svenskt Biografiskt Lexikon och Svenska Släkt-kalendern 1962.

Sköld: *I rött fält två korslagda liljestavar åtföljda i vardera sidokorsvinkeln av en sexuddig stjärna, allt av silver. Rött hjälmtäcke fodrat med silver. Hjälmprydnad: Två korslagda liljestavar av silver.*

Teckning: Magnus Bäckmark. Här är liljestavarna återgivna med knaggar, såsom i teckningen från 1611.

Wanby

Antaget av universitetslektorn **Göran Wanby**, Lund, 2000.

Sköld: *I fält av guld en störtad röd triangel belagd med ett grekiskt kors av guld samt däröver en av en vågskåra bildad svart ginstav. Svart hjälmtäcke fodrat med guld. Hjälmprydnad: En uppstigande svart björn med röd bevärning hållande en triangel såsom i skölden. Valspråk: *Vanesce Vanitas!* ('Försvinn tomhet/fäfånglighet!')*

Teckning: Magnus Bäckmark.

Raftö

Antaget av ingenjören **Erik E Raftö**, Solna, 2001, vilken också antog släktnamnet 1950.

Sköld: *I rött fält en balk korslagd med en gimbalk, båda anstötta, och därunder en kula, allt av guld. Rött hjälmtäcke fodrat med guld. Hjälmprydnad: En uppstigande röd enhörning med bevärning av guld hållande en kula av guld. Valspråk: *Rätt så.**

Teckning: Magnus Bäckmark.

Broborn

Antaget av ingenjören **Thomas Broborn**, Trollhättan, 2001.

Sköld: *I svart fält ett lejon av guld med röd bevärning uppstigande från en av fjällskuror bildad upphjöd bjälke av silver samt åtföljd ovan dexter av en sexuddig stjärna av guld med förlängd nedre spets. Svart hjälmtäcke fodrat med guld. Hjälmprydnad: En sexuddig stjärna av guld med förlängd nedre spets mellan två svarta vingar, vardera belagd med en av fjällskuror bildad bjälke av silver. Valspråk: *Ur viljan föds möjligheten.**

Teckning: Magnus Bäckmark.

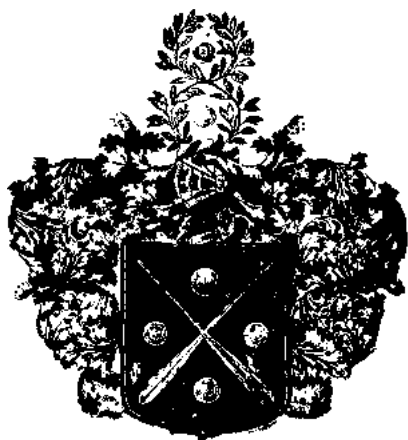

Sköldebrev såldes – dyrt

Efter en duell i auktionssalen gick ett sköldebrev från 1695 för rekordhöga 37.000 kronor.

På Claës Göran Rasmussons bokauktionskammare i Stockholm utropades den 22 februari ett sköldebrev från den 6 juni 1695, undertecknat av konung Karl XI och kontrahierat av greve Carl Piper. Det är utställt för fortifikationskaptenen Nicolaus Rüdinger, adlad **von Rüdinger**.

Brevet består av fem sidor, 37,5 x 26 cm, med tusch på pergament och med vapnet målat i färg. Det är infattat i en blindpressad skinnpärm av Diedrich Volcker med konungens monogram och kunglig krona. I ett vidhängande snörverk med makraméarbete hänger rikets stora lacksigill i trädos. Lock saknas.

Sköldebrevets uppmålning av vapen von Rüdinger. Den blå skölden visar två korslagda åror, i korsvinklarna åtföljda av fyra kulor, allt av guld. Bilden ur auktionskatalogen.

Sköldebrevet betingade det anmärkningsvärda priset, vartill kommer en inropsprovision på 15 %, trots att målningen av skölden inte var något mästerverk. Utropspriset var 6.000 kronor.

Uggla i gråpapp

På samma auktion såldes även en del litteratur. Nämnas kan *Inledning till Heraldiquen* av Carl Uggla från 1746 i ett enkelt gråpappsomslag, som gick för 725 kronor, och *Wappenbuch der Preussischen Monarchie* från 1828–37 i två halvfranska band, som gick för 3.600 kronor.

Lars C Stolt

heraldikk.no

Norsk Heraldisk Forening har skaffat sig en egen webbdomän: heraldikk.no.

NHF's *Meddelelser til medlemmene* nr 62 2001 innehåller också en annan nyhet: Det *rådgivende utvalg* som upprättades av NHF 1998 med **Tom S Vadholm** som ordförande har däri börjat redovisa de svar som det givit till dem som vänt sig till NHF i heraldiska frågor.

Hans Cappelen publicerar också sitt föredrag från Kalmarkonferensen 2001 (se Vapenbilden nr 50 s 722–23): *Moderne design och behovet for heraldisk fornyelse*.

MB

Myntdebut

Med anledning av millenniumskiftet pågår sedan december 1999 försäljning av två nya jubileumsmynt.

Guldmyntets valör är 2.000 kronor och silvermyntets 200. Åtsidan på bägge mynten visar kungens och kronprinsessans vänsterprofiler. Det är kronprinsessans första porträtt på svenska mynt. Frånsidan visar Stora riksvapnet.

MB

Medlemsnytt

Meddela läsekretsen om familjenyheter! Födda, vigda, avlidna i medlemmarnas familjer, samt medlemmars förändringar av jobb eller adress, utmärkelser med mera är av interesse. Viktigare händelser får gärna illustreras med vapen i de fall berörda personer är vapenförande.

Teckning: Malin Sjöstrand och Martin Sunnqvist.

Vigda

Martin Sunnqvist och Malin Sjöstrand

Lunds domkyrka den 25 augusti 2001

Avliden

Folke Dahlander, Kristinehamn, den 7 juni 2000, 76 år

Underrättelser

SHFs webbredaktör och redaktions-medlem **Jesper Wasling** har avslutat sitt jobb som informationsansvarig på Histo-riska museet i Stockholm men är fort-farande dess webbredaktör på deltid, har flyttat tillbaka till Borås och har ny epost-adress: wasling@spray.se.

Styrelseledamoten **Henric Åsklund** disputerade den 1 juni och blev därmed tekn dr i fysik vid Chalmers tekniska högskola, samt har anställts som systemingenjör vid Ericsson Microwave Systems AB i Mölndal. Ny epost-adress: henric. asklund@emw.ericsson.se.

Krister Fast har ny adress: c/o Jörgensen, Fredagsvägen 30, nb, 123 60 Fårsta.

SVENSK WAPENC.D

— *heraldikk i et medium for vår tid*

Av **Kaare Seeberg Sidselrud**

Jonas Hjelm & Olle E. Johansson: Svensk Wapenc.D. Svenska grefliga och friherrliga ätters vapen utgifven av August Wilhelm Stiernstedt (1812–80), Ridders- och Adelsmän utgifven av Carl Arvid Klingspor (1829–1903). Anpassade för digitalt media av Jonas Hjelm och Olle E. Johansson 2001, Adelsvapen.com 2001. 1 CD-rom. Introduksjons-pris: SEK 319. Ordinær pris: SEK 375.

Som en følge av den tekniske utvikling innen billedbehandling, har en ny epoke begyndt i forhold til bildegiengivelse også i heraldisk sammenheng. Tidligere har man kunnet se eksempler på dataredigerede våpen og segl i artikler og bøker, men dette er et av de absolutt første vellykkede eksempler på å benytte CD-ROM og moderne teknologi i heraldiske utgivelser. Det som gjør dette arbeidet særlig spesielt og verdifullt er det faktum at det her dreier seg om hva man med litt velvilje kan kalle kildeutgaver.

Farver kan lure en scanner

Så godt som alle slekter på Ridrarhuset, både nulevende og utdødde kan gjenfinnes her. Dette er et imponerende stykke arbeid på flere felt. For det første har man den tekniske siden med billedbehandling, innscanning av de originale kolorerte våpentegningene som i seg selv står for flere betydelige utfordringer. Spesielt farvene gull og sølv har en tendens til å anta andre nyanser over tid, samtidig som de er farver som lettere enn andre farver kan "lure" en scanners farvegiengivelse. I tillegg kommer det forhold at papir over lengre tid, særlig når

Ill. 2. Noen eksempler fra *Svenske Wapencd*: a) adelige atten Klingspor, b) friherrlige atten Stiernstedt, c) adelige atten Roos af Hjelmstätter, d) adelige atten Hård af Segerstad.

det dreier seg om godt over 100 år, kan anta forskjellige sjatteringer og særlig når man får rødaktige eller brunrøde bunnfarver medfører dette lett et farvestykk i gjengivelsen.

Illustrasjonen nedenfor viser hvor stor forskjellen på det innscannede råmaterialet og det ferdig redigerte resultatet er. Se forøvrig stamvåpnet i Ill. 3.

Entusiastene bak denne utgivelsen har mestret denne oppgaven utmerket, og har gjennom dette gitt svenske, nordiske og øvrige heraldikere og genealoger, men ikke minst historikere og kunsthistorikere et meget nyttig hjelpemiddel og arbeidsredskap. For dette fortjener initiativtagerne til *Svenske Wapencd* en stor takk. Videre har det nitide arbeidet med å få tinkturene frem i rike valører gitt almenheten tilgang til et verk som av naturlige grunner kan være vanskelig tilgjengelig, på en helt ny måte. Man kan si at dette er med på å føre heraldikken inn i det 3. millenium.

Ill. 1. Friherrlige atten Bielke, uredigert og redigert.

Bøker og bilder på CD-ROM har eksistert i noen år, men den økte tilgangen på viktig kildemateriale som dette åpner for, er et første skritt mot at vanskelig tilgjengelige kilder blir lettere tilgjengelig for forskere og interesserte innen mange disipliner.

Tre våpen mangler

Når det gjelder selve CD-ROMens oppsett finner denne anmelder at man har lyktes i å kombinere den kronologiske og alfabetiske metode på en ypperlig måte. I introduksjonen får vi vite at det er tre våpen som mangler da de så langt ikke har blitt funnet i en kolorert utgave i de våpenbøkene som ligger til grunn for arbeidet. Det er å håpe at disse tre manglende våpen snart finnes i en kolorert utgave for å kunne komplettere arbeidet. Forøvrig er det en nytelse å bla seg igjennom den kronologiske oversikten, og la disse eksemplene gi en smakebit på bilder (Ill. 2.)

Det er å håpe at dette pilotprosjektet får den suksess det fortjener. Ikke minst fordi en rekke utfordringer ligger i kø og venter på at noen tar fatt i dem med tanke på utgivelser i bl.a. dette format. På hjemmesiden adelsvapen.com kan man finne eksempler på svensk middelalderheraldikk i farver, med utgangspunkt i fil.dr. **Jan Ranekes** tre-binds verk med strektegninger (*Svenska medeltidsvapen I-III*), se Ill. 3. Denne smakebiten er noe ihvertfall denne anmelder håper med tiden vil utvikle seg til en presentasjon av svensk middelalder-heraldikk i farver så langt kildematerialet muliggjør dette, selvsagt er det en rekke våpen som kun er kjent

Finstaätten

Bielke

Natt och Dag

Bagge af Berga

Stierna

Folkunga oäkta gren

Folkunga, äldsta

Folkunga, kungar

Birger Jarl

Folkunga lagmansgren

Ill. 3. Noen eksempler på middelaldervåpen i farver efter Ranekes tegninger.

fra seglavtrykk hvor det er en umulig oppgave å finne de rette tinkturer, men heldigvis er den en rekke andre våpen som er mulig å finne fargene til gjennom samtidige eller senere skriftlige kilder.

Andre mulige opp-gaver vil være en ut-givelse med den uintroduserte adelens våpen, et prosjekt som uten tvil vil interessere svært mange. I tillegg er det som kjent svært mange borgerlige våpen, noen av disse er selvsagt fanget opp i Ranekes verk (se ovenfor), men bor-gerlige våpen utgjør for spesielt det nordiske og tyske heraldiske område et meget stort tilfang som fortsatt venter en strukturert behandling.

Helt til slutt vil denne anmelder peke på noen viktige utelatelser som det vil være gunstig om man kunne ivareta i senere versjoner av det foreliggende verk, eller i kommende tilsvarende produksjoner.

Blasonering hadde vært godt

En del av den heraldiske vitenskap er blasoneringen, og det hadde vært et godt tilskudd til et allerede betydningsfullt arbeide om våpnene i tillegg til den nydelige redigeringen også hadde vært blasonert.

Det andre forholdet som med hell kunne

vært ivaretatt er det faktum at årstall for når ætten døde ut er oppgitt, men ikke dens opphav; dreier dette seg om uradel eller introdusert adel, når ble slektene adlet, hvor kom de fra i de tilfeller hvor de ikke er svenske av opphav. Endel av disse spørsmål gir kronologien et grunnlag for å bestemme, i andre tilfeller kan navnet være til hjelp. Imidlertid er det ingen lett sak å skille mellom de ovennevnte kategorier i alle tilfeller, og kanskje spesielt for kunsthistorikere og genealoger ville det være spesielt interessant å kunne søke ut fra opphavsland eller tidsepoke.

Med disse få anmerkningene til slutt, vil denne anmelder få gratulere **Jonas Hjelm** og **Olle E. Johansson** med et meget nyttig bidrag til heraldisk arbeid og metodikk. Det er heller ingen avskrekkende pris som kreves for denne CD-ROMen.

At den ordinære prisen for CD-ROMen på SEK 375 er identisk med hva 5-bindsverket til Stiernstedt og Klingspor kostet da det kom ut, er en meget symbolsk og talende prisfastsettelse, og viser en humoristisk sans som bør verdsettes høyt.

Gå inn på www.adelsvapen.com og bestill ditt eksemplar!

Fortsättning från sidan 6:

som symboliserar verksamheten. Sådant emblem skall vara godkänt av regeringen efter yttrande av Riksarkivets heraldiska nämnd. Kommunala nämnder och deras förvaltningar får på motsvarande sätt komplettera kommunens vapen med ett emblem för sin verksamhet, vilket godkänts av Riksarkivets heraldiska nämnd.

7 § Om vapnets bärare innehar en svensk statlig ordensutmärkelse, får ordenstecken tillföras vapnet i anslutning till skölden.

8 § Till varje vapen får fogas ett devisband nedanför skölden med bärarens valspråk.

Sköldemärkets komposition

9 § Ett vapen får ej komponeras så att det blir identiskt eller förväxlingsbart med ett redan existerande vapen.

Varje sköldemärke som antas skall utmärkas av enkelhet och tydlighet.

Som sköldemärke får endast förekomma sådana kompositioner som kan formas med de heraldiska grundbegrepp som sedan medeltiden vunnit hävd och som återgår på den heraldiska symbolformens särart.

10 § De bilder som förekommer i ett sköldemärke är en eller flera häroldsbilder eller en eller flera allmänna bilder eller en kombination därav.

En häroldbild är en geometrisk indelning av sköldemärket i två eller flera fält. Häroldsbilder kan utformas med olika slags delningslinjer, skuror.

En allmän bild kan vara varje generellt förekommande slag av föremål från naturen, mänsklig verksamhet eller fantasins värld, som tydligt skiljer sig från andra slag av föremål och med bibehållen karaktäristik kan återges strikt tvådimensionellt samt som inte präglas av stark tidsbundenhet.

11 § Metallerna guld och silver samt färgerna blått, rött, svart och grönt är de tinkturer som

får komma till användning vid framställning av sköldemärken.

Metall får ej gränsa till annan metall och färg ej till annan färg. Mindre sådana tinkturmöten får dock förekomma, om det finns särskilda skäl.

12 § Ett sköldemärke bör innehålla så få bilder och så få tinkturer som möjligt.

Enkla och tydliga allmänna bilder bör väljas framför komplicerade motiv.

Som allmänna bilder bör inte förekomma bokstäver, siffror och liknande tecken.

13 § Ett sköldemärke får ej komponeras så att det kan uppfattas i något fält innehålla ett redan befintligt sköldemärke, om det inte är fråga om en förening enligt 24–30 §§.

Inget annat vapen än vapen för riket, statlig myndighet eller medlem av det kungliga huset får innehålla ett fält med tre kronor i någon formering.

Blasonering

14 § I blasoneringen uttrycks vapnets komposition entydigt och uttömmande.

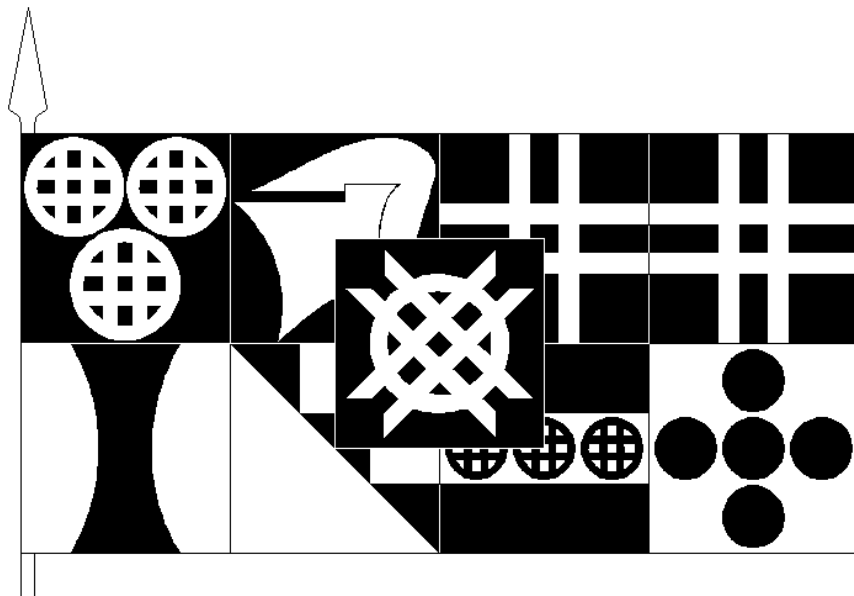
Vapnets beståndsdelar redovisas i följande ordning:

1. sköldemärke,
2. hjälm med hjälmtäcke, hjälmbindel och hjälmprydnad alternativt sköldkrona,
3. övriga attribut,
4. valspråk.

I beskrivningen av sköldemärket skall framkomma förekomsten av häroldsbilder och allmänna bilder samt alla fälts tinkturer. Om utformningen av bilder inte framstår som den normala eller minst oförvanskade, skall också anges bildernas vridning och belägenhet i förhållande till varandra och till sköldemärkets ytterkanter. Användning av andra skuror än raka skall anges.

Avbildning

15 § Avbildning av ett vapen görs genom tolkning av blasoneringen.

Exempel på ett anvapen (jfr 28 §), anbringat på flaggduk, med åtta sköldemärken för agnatiska släkter representerande anorna i tredje generationen. Fält från stängan, övre raden: Andersson-Tigerbov (f), Hjelm-Wahlsten (ff m), Jebander-Wennberg (m) och Jebander-Wennberg (mf m); nedre raden: Råsberg (fm), Gustafsson-Hagström (fm m), Quarn (mm) och Boll-Kula (mm m). I det här fallet syns även ett hjärtsköldemärke, eftersom bäraren (Per Andersson) också för ett personligt vapen (SVR 322/84).

16 § Sköldemärkets alla bilder utförs tvådimensionellt.

Allmänna bilder utförs i en stiliserad form som framhäver det karaktäristiska hos motivet.

17 § Bild som inte är genomgående avbildas så stor att den maximalt fyller ut sitt utrymme i fältet utan att uppfattas vara fästad vid fältets kant.

Sköldemärket fyller ut hela den yta på vilken det anbringas.

18 § Av varje tinktur används endast den maximala nyansen.

Metallerna guld och silver kan ersättas med gult respektive vitt.

19 § Ett vapens beståndsdelar bör inbördes överensstämma i stil.

Vapnet bör utföras i samma stil som den omgivning där det skall placeras.

Rätt till vapen

20 § Varje rättssubjekt enligt 1 § 2 st har rätt att antaga och föra ett heraldiskt vapen, under förutsättning att ingen annans rätt kränks.

21 § Ett vapen som registrerats i Patent- och registreringsverket får inte brukas av annan än dess ägare.

Detta skydd mot otillbörlig användning av vapnet kvarstår även efter att dess ägare upphört att existera.

22 § Om rikets vapen finns föreskrivet i lag (1982:268) om Sveriges riksvapen.

23 § Varje statlig myndighet skall föra ett vapen,

om vars komposition regeringen beslutar. Vapen för en statlig myndighet skall vara det lilla riksvapnet, enbart eller med ett särskiljande emblem som symboliserar verksamheten lagt bakom skölden. Vapen för myndighet med särskild regional anknytning och vapen för militärt förband får ha ett annat sköldemärke än det lilla riksvapnets.

24 § Varje landstingskommun och primärkommun skall antaga och låta registrera ett vapen.

Vid förändrad kommunal indelning får sköldemärket för en upphörd kommun upptagas oförändrat av en nybildad kommun, om denna omfattar mer än hälften av området för den upphörda kommunen. Om det ingående området är mindre, får den upphörda kommunens vapen upptagas efter förändring (brisering) eller i förening med annat eller andra sköldemärken.

Vid mindre vidgning eller minskning av en kommun får befintligt vapen behållas utan nytt beslut och ny registrering.

25 § Som vapen för kommunalförbund eller kyrklig samfällighet får antagas en förening av sköldemärkena för ingående enheters vapen, dock med beaktande av 12 § 1 st.

26 § I sköldemärke för församling inom Svenska kyrkan eller för socken får ingå sköldemärke för härad, kontrakt, pastorat eller samfällighet som församlingen eller socknen tillhör eller har tillhört.

27 § Antagande, förvärv och bruk av släktvapen grundas på den agnatiska släktprincipen. Agnatisk medlem av en släkt är en på obruten manslinje härstammande manlig eller kvinnlig avkomling till släktens stamfader.

Ett släktvapen får föras av de agnatiska ättlingarna till den eller de som antagit vapnet samt av andra agnatiska medlemmar av släkten efter tillstånd från övriga ägare.

Den som är gift får föra sin makes eller makas

sköldemärke i förening med sitt eget. Denna rätt upphör om äktenskapet upplöses genom äktenskapsskillnad.

28 § En person får förutom sitt eget släktvapen föra ett anvapen, som i en och samma sköld förenar två eller flera släktvapens sköldemärken.

Varje ingående släktvapen skall tillhöra en agnatisk släkt från vilken anvapnets ägare härstammar i rakt nedstigande led.

Avståndet till den närmaste medlemmen av varje agnatisk släkt från anvapnets ägare får inte vara längre än fyra generationer. Varje släktvapens andel av sköldytan får inte vara större än släktens andel av anorna i en generation.

29 § Svenska kyrkans biskopar får förena stiftets och sin släkts sköldemärke till ett ämbetsvapen.

30 § Vid ombildning av företag, ideella föreningar eller stiftelser får behörig företrädare för ett subjekt som upphör medge skriftligen att dess vapen övertas av ett annat av ombildningen berört subjekt, med eller utan brisering eller förening med annat sköldemärke.

Registrering

31 § Registrering av ett heraldiskt vapen sker efter skriftlig anmälan i register, som förs för hela riket av Patent- och registreringsverket (registreringsmyndigheten).

32 § Registrering får ske endast om Riksarkivets heraldiska nämnd har avgivit yttrande och därvid funnit att

1. kännetecknet uppfyller kriterierna för att vara ett heraldiskt vapen,
2. kompositionen är unik och ej förväxlingsbar med annat redan existerande vapen till vilket annan har bättre rätt,
3. vapnet inte strider mot bestämmelserna i denna lag om ett vapens beståndsdelar och ett

sköldemärkes komposition,

4. blasoneringen entydigt och uttömmande uttrycker vapnets komposition,

5. den ingivna avbildningen överensstämmer med blasoneringen.

Nämnden får uttaga en avgift, som fastställts av regeringen, för varje yttrande över ett vapen. Om nämndens godkännande kan ske efter mindre justeringar i det ingivna materialet, skall inte ny avgift uttagas vid en förnyad granskning efter att justeringar gjorts.

33 § Anmälan om registrering görs hos registreringsmyndigheten av vapnets ägare.

I fråga om statlig myndighets vapen görs anmälan av regeringen.

Vapen för landskap och häraderna anmäls av länsstyrelsen i det län inom vilket hela eller största delen av området är beläget. Är området beläget inom mer än ett län, skall samråd före anmälan ske med varje ytterligare berörd länsstyrelse.

En kommuns vapen anmäls av kommunens beslutande församling.

I fråga om släktvapen görs anmälan av den eller de släktmedlemmar som antagit vapnet, av en eller flera släktmedlemmar som bär vapnet eller av en släktförening.

34 § Till anmälningshandlingen skall fogas

1. blasonering av vapnet,
2. avbildning av det fullständiga vapnet med sköld, som har en höjd av 14 cm eller 9 cm, om vapnet har flera beståndsdelar än sköld, sköldkrona, emblem bakom skölden och valspråk, i tre exemplar i färg och tre exemplar som ofärgad linjeteckning,
3. avbildning av sköldemärket anbringat på en kvadratisk flaggduk med sidan 11 cm, i tre exemplar i färg och tre exemplar som ofärgad linjeteckning,
4. bestyrkt kopia av beslut om antagande av vapnet,
5. person- eller registreringsbevis för ägaren, om inte anmälan görs av en myndighet,
6. identifikationsuppgifter för ägaren och,

om det är fråga om ett släktvapen, en släktredogörelse,

7. förklaring till vapnets komposition med uppgift om sköldemärkets och eventuella andra beståndsdelars ursprung, bakgrund och symbolik,

8. yttrande av Riksarkivets heraldiska nämnd.

Vid anmälan skall till registreringsmyndigheten erläggas en avgift, som fastställts av regeringen.

35 § Registreringsmyndigheten för diarium över inkomna anmälningar.

36 § Det av registreringsmyndigheten förda registret skall innehålla

1. anteckning om dagen för registreringen,
2. blasonering av vapnet,
3. avbildning av vapnet,
4. uppgift om för vilken bärare vapnet registrerats,
5. ett registreringsnummer, som vapnen tilldelas i den ordning de registreras och som föregås av en bokstavsbezeichnung för den kategori av vapenbärare som vapnet tillhör.

37 § När registrering skett, utfärdar registreringsmyndigheten bevis därom och publicerar registrets uppgifter om vapnet i Registreringstidning för varumärken, del C.

38 § Vapen för en på Ridarhuset introducerad ätt äger samma skydd som registrerat vapen. Detsamma gäller vapen som registrerats enligt 1 § lagen (1970:498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar.

39 § Beslut av Patent- och registreringsverket eller Riksarkivets heraldiska nämnd i fråga om registrering av heraldiskt vapen eller yttrande före registrering får överklagas till Kammarrätten av den vars rätt är berörd.

40 § Utlänning får föra sitt vapen i Sverige, om det inte strider mot denna eller annan svensk lag.

1. Genom lagen upphävs kungörelsen (1973:686) om registrering av svenska kommunala vapen.

2. Vapen som före denna lags ikraftträdande tilldelats eller fastställts av Konungen eller regeringen, registrerats enligt lagen (1970:498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar eller förts med långvarig hävd, får fortsatt föras av sin ägare även om dess komposition strider mot bestämmelse i denna lag.

Rättelser i Vapenbilden nr 50

Sidan 694: wasling@spray.se; Bengt-Göran Lundqvist, [Pilbågsvägen 44, 467 35 Gråstorp](#). 699 längst ned till höger: orden "vara 435" ska strykas andra gången. 703, i mellan-rubrik: Victoria. 705, reklamchefen Jan Rancke. 708, Ytterborn: i [gjn](#) balk ordnade pilspetsar. 715, Sunnqvists valspråk: Sigut querqus.

Rättelser i Medlemsförteckning 2001

Arnell, 122 60 Enskede; Cronholms vapen skall ha [motvända](#) hammare; vid Hedenstierna har felaktigt placerats adliga ätten Hedenstiernas vapen; Ronquist, hans sköld innehåller [fyra](#) granatäpplen; Sandberg, [414 79 Göteborg](#); [Irène Marie](#) och Rune Torstenson, lägg till hans epostadress: rune.torstenson@swipnet.se; i Trollencronas vapen har fälten blivit omkastade.

Bokhandelstips

Inga von Corswant-Naumburg: *Huvudbaner och anvapen under stormaktstiden*, 1999, cirkapris 548 kr.

Magnus Bäckmark & Jesper Wasling: *Heraldiken i Sverige*, utkommer i september, cirkapris 248 kr.

Köp gamla nummer av Vapenbilden!

Nr 1–4 Ett häfte i nytryck: 25 kr.

Nr 5–50: 25 kr/häfte.

Specialerbjudande:

Häfte 1–50: 500 kr.

Beställning sker genom betalning till

SHF:s postgiro 22 27 90–8.

